

tega ne vemo, kako dolgo so bili luterani na Gori gospodarji in pa, če ni bilo več pastorjev, in katera so jim imena. Zatrli so Marijino božjo pot¹⁾, katera je poprej cvetla. Nikakor ne sodimo

einen löblichen Magistrat, dass ihr besagtes Depositum wieder ausgehändigt werden mag.“ Hierzu äussert sich: „Ohne Zweifel erhielt 11 Dukaten erwähnte Elisabeth, da ihr Gemahl Philipp als Pastor in Neustift gestorben ist.“ Aus dieser Etwas confusen Geschichte zieht Povoden voreilig den Schluss, es müsse um 1574. das Lutherthum in Neustift geherrscht haben. Das ganze ist einer Aufklärung bedürftig.“

¹⁾ Glej: Topographia Ducatus Styriae. Neustiftense Templum. Mariana haec Basilica haud procul Pettovio dessita, Augustam Dei Genitricem, quae, expanso per

krivo, če rečemo, da je bila naša cerkev jedna izmed najstarejših božjih potov.

Toda stvari so se zasukale za protestante neugodno. Cesar Ferdinand II. je bil goreč katoličan in je izročil črnogorsko cerkev z dohodki in z vsem, kar so imeli poprej njihovi zoprniki, l. 1615. jezuitom. (Konec.)

Angelos pallio magnam clientum turbam — Si podob — ad geniculantem protegit, cum his omnibus ex uno eodemque saxo, perquam raro artificio elaboratum exhibet. Antequam ejusdem cultus grassante Lutherana haeresi prope modum extinctus, cum A catholici fundos, annuosque census occupassent, iterum per Societatem Jesu est instauratus . . .

V večnem ledu.

(Spisal Vladimir.)

Zemlja dobiva svetlobo in gorkoto od solnca. Ker je glavno svojstvo solčnih žarkov, da imajo največjo moč tam, kamor sijejo in padajo naravnost ali navpik, torej je tudi ob ravniku toplota največja. Na one kraje namreč sije solnce najbolj naravnost, ki so ob najširšem pasu zemeljske oble. Od tukaj pa pojem a proti severu in jugu. Zaradi tega delimo zemljo v tri dele: v vroči, v zmerni in mrzli pas. V prvih dveh pasovih prebiva človeški rod že od pamtiveka in večinoma kaj gosto naseljen. V mrzlem pasu pa stanuje bolj redko; njegovo življenje in delovanje ima zaradi neugodnih razmer razne težave, duševne in telesne; ovire se mu ustavljajo na vseh stranéh.

Kakor naš razum in — rekel bi — naša radovednost nikjer in nikoli ne počiva, tako se je tudi znanstveni svet jel zgodaj zanimati za težko pristopne mrzle severne in južne kraje.

Izmed obeh mrzlih pasov (severnega in južnega) pa so v vseh stoletjih severni pas mnogo pogosteje obiskovali kakor južni. Leži namreč bližje Evropi, odkoder je veda pošiljala svoje učenjake raziskovat te kraje. Tri stoletja so skoro potekla, odkar so pričeli iz znanstvenih namenov prodirati v mrzli severni pas, oziroma posebno na severni tečaj. Da bi dospeli do prave točke severnega tečaja, ta želja je najbolj netila in še vedno neti zanimanje znanstvenih krogov.

Četudi je malokateri del naše zemlje v toliki meri zanimal človeštvo, kakor severni pas, vendar je tukaj malokak potovalec prišel čez 82° severne širjave. V južnem pa so dospeli samo nekaj čez 78°. A to je zadostovalo, da se nam je razširilo duševno obzorje in da nam severni ledeni pas dandanes nikakor ni več sedemkrat zapečaten knjiga. V južnem mrzlem

pasu je razven večnega ledovja malo suhe zemlje; v severnem mrzlem pasu, pa je veliko ozemlje Grenlandija in poleg tega še mnogo otokov na tej strani Severne Amerike in Evrope. Tudi velik del Azije sega v severni ledeni pas.

Kakšni so neki ti ledeni kraji? Mrzli kraji nikakor niso jednolični, podobni le neizmerni sneženi ravnini, temveč so slikoviti in zaradi navadnega dolgega mraka nekako skrivnostno lepi in mični. Potnikovo oko večkrat gleda v tem delu naše zemlje najlepše prizore. Tu se kažejo strmi beli ledniki, tam se dvigajo visoke gore¹⁾; posebno pa žari po noči nepopisno krasni severni sij. Take razsvetljave ne more napraviti niti najbogatejše mesto, kakor jo nareja tukaj po noči priroda sama. V najlepših barvah žari čarobna luč in plapola v lahnih plamenih proti nebu, ali pa se vpenja kakor mavrični krog nad pokrajinami.

Govoreč o mrzlih pasovih mislimo nehoté na zamrzlo morje in še bolj na velike ledene gore, ki so značilne za te kraje. Poglejmo, kako nastane ta led.

Proti jeseni, ko je stari sneg že skoro popolnoma skopnel, in ko pokriva zamrzlo morje le neznatna snežena odeja, zniža se večkrat toplota v kratkem času za mnogo stopinj. Zaradi nagle izpremembe nastanejo na ledu velike razpoke, od katerih so večinoma vse le površne, nekatere pa segajo tudi do morske vode. Znano je, da gorkota izpreminja obliko vodi. Voda se izpremeni v led, ki pa je tudi občutljiv za vremenske izpremembe. Če torej v zamrzlem morju toplota hitro pade, skrči se led in nastanejo

¹⁾ V južnem ledenem pasu je v deželi Viktorija celó ognjenik Erebus, 4000 m visok.

poprej imenovane razpoke, ki so na sredi posebno široke, proti obema koncema pa se zožujejo in slednjič izginjajo. Kadar toplota jako hitro pade, množé se razpoke tako urno, da se mnogo kilometrov daleč čuje neprenehoma pokanje in lomljenje. Nad ledovjem se večkrat izpremeni toplota jako hitro in tudi mnogo. V obče se menja med nekaj stopinjami nad ničlo po letu, do 50° pod ničlo po zimi. Kadar se vreme izpremeni in se severni in južni vetrovi urno menjajo (posebno po zimi), tedaj pade toplota v 24 urah za 40°.

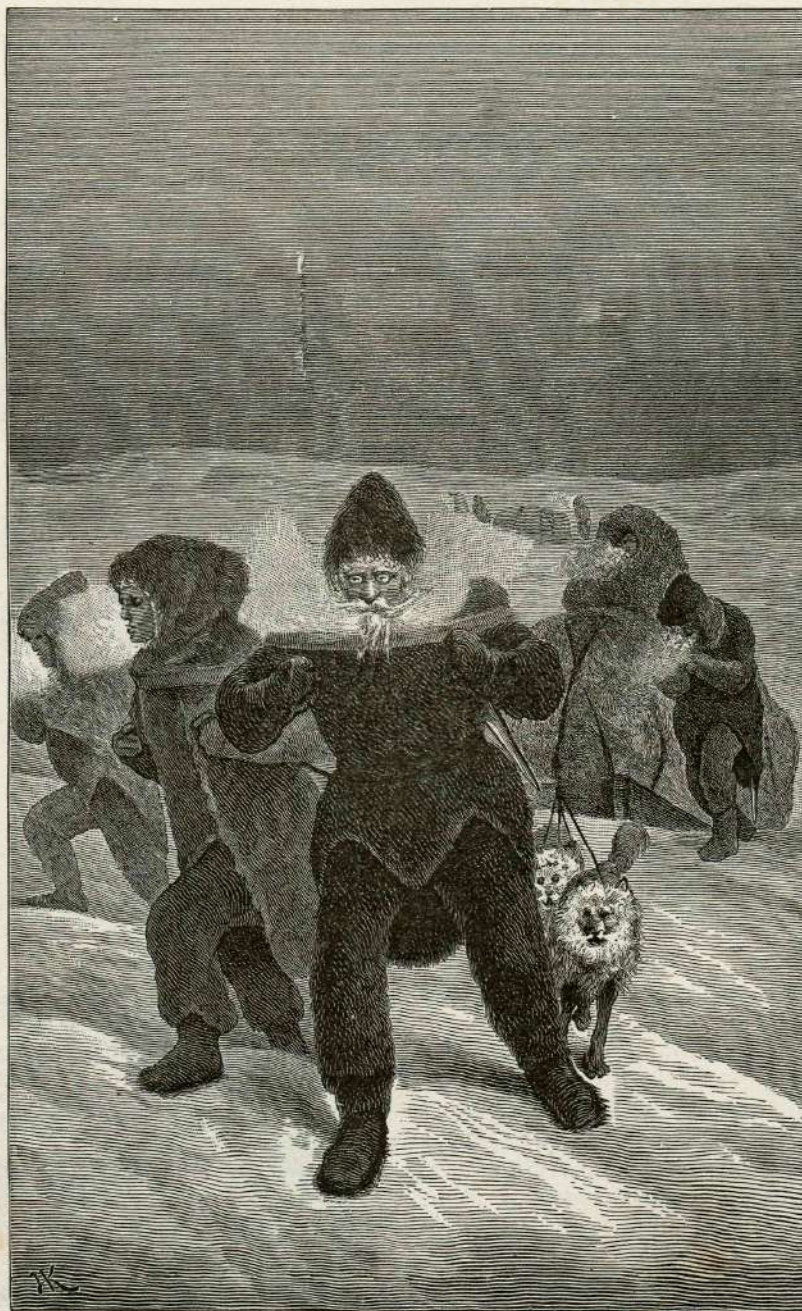
Ker pa ni vse zamrzlo morje pokrito z jednako debelim ledom, ker nastanejo različni učinki, če je led pokrit s snegom ali če ni pokrit, in ker se tenki novi led hitreje debelí kakor pa stari debeli led: zato je v vseh teh slučajih teža severnega ledovja različna: kadar ni več ravnotežja, tedaj se lomi razpočeno ledovje v ploče, ki se med seboj jamajo premikati, izpodrivati, stiskati in zakrivati, kar posebno pospešuje tudi valovito morje in veter.

Ako zmrzne morska voda, tedaj se v njej raztopljena sol izloči, in sicer izgine ali v morje pod ledom, ali pa ostane na površju leda, ki je potem podoben zamrzlemu travniku, zakaj ledeni kristali, na katere je sedla izločena sol, združijo se v šopke in kupčke, ki prouzročajo iz daljave nepopisen utisek. Celó ob 40° pod ničlo je led večkrat pokrit s takim „ivjem“, in led nikakor ni gladek, temveč človeku se zdi, kakor bi hodil po snegu. Opisano pločasto ledovje nastane le v mirnih zalivih in je bistveno različno od bolj znanih ledenih gorá.

Ledene gore niso nič drugega kakor odtrgani ledniki. V mrzlih pasovih so ledniki mnogo večji, kakor na naših planinah, in segajo trdo do morja. Različne doline, „fjordi“ Grenlandije,

Spitzbergov, Franc-Jožefove dežele in drugih otokov imajo take lednike. Njih velikost je različna, vendar so opazovali na Spitzbergih 20 km široke lednike pri vstopu v morje. Vsi ti ledniki se nakopičijo ob morju v velikanske stene, ki so večkrat čez 100 m visoke.

Ker se pa premikajo ledniki le po suhem, ustavijo se, kadar pridejo do morja z ravnim bregom. Ako pa prileze lednik do kakega zaliva, tedaj se ne ustavi, temveč leze dalje, upi-



V hudem mrazu.

rajoč se na stranske bregove zaliva, in tako zakrije zaliv sam. Po letu je morje v ozadju zaliva toplo nekaj nad ničlo, lednik se torej jame tajati, in posebno pri oseki se zapazi med površjem morja in lednikom praznina. Kakor hitro torej lednik nima več zadostne opore, tedaj se razpoči, in neizmerni kosi plusknejo z omamljivim bobnenjem v razburjeno morje. Potopivši se, pokažejo se zopet na površju, sukajo se in premetujejo z ogromno silo sem in tje, dokler ne pridejo v ravnotežje.

Te ledene gore so pravi velikani, ki večkrat presegajo visokost najvišjih ladij. Pravo razmerje o njih velikosti pa človek spozna šele tedaj, če pomisli, da vsaka taka gora molí le za petino iz morja, štiri petine pa so pod morsko gladino. Celo „vojsko“ plavajočega pločastega ledovja in ledenih gorá je srečal nekoč kapitan Bouton zahodno od Južne Amerike (50" juž. širokosti), ki se je razprostirala 2500 morskih milj, in v kateri so bile posamezne gore visoke do 350 m. Gorjé ladiji, ako pride med take ledene gore. Ako se ne more umakniti ob pravem času, zdrobé jo na kosce ali jo stisnejo, kakor stisnemo testo med prsti.

Ker gre skoro vsako leto iz te ali one države kaka ladija iz znanstvenih namenov proti severu, upamo, da bo pred našimi očmi izginila severna tema in se bodo razvozlale vse uganke, katere tukaj stavi priroda rado vednemu človeškemu duhu.

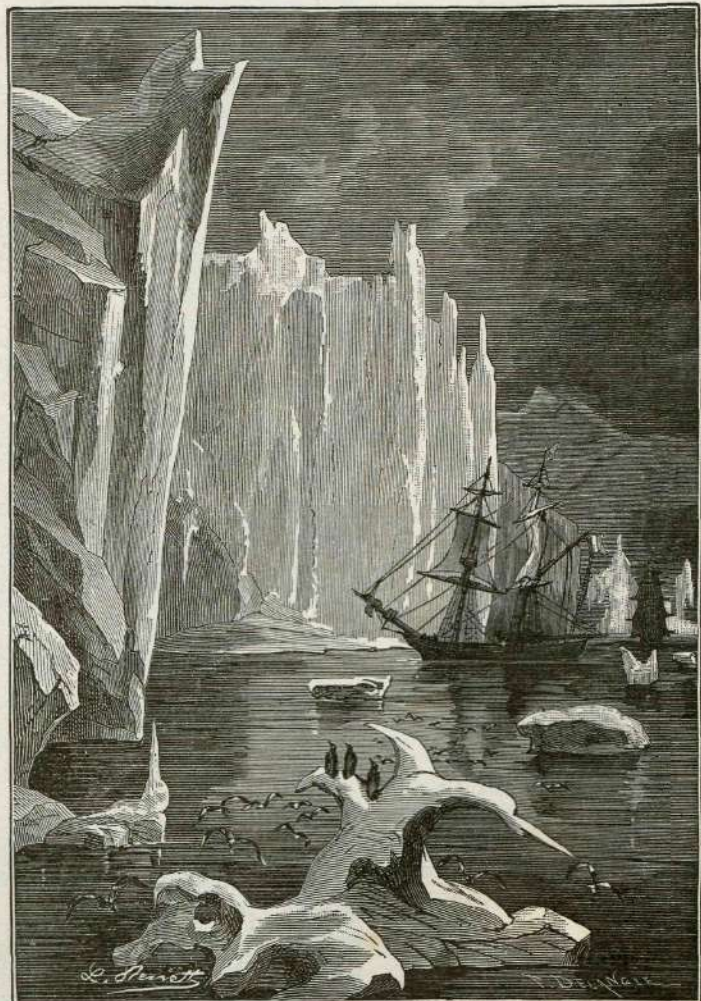
Tudi naša država ni zaostala med drugimi, ki so pošiljale preiskovalce proti severu. Mlajšim bralcem ni znano, da je odplula dné 13. rožnika l. 1872. iz Bremerhafena avstrijska ladija Tegetthoff s 23 pogumnimi možmi, ki so hoteli prepluti severno morje okrog Novaje Zemlje in severne Azije do Amerike. V raznih težavah so prišli naši skoro do 83. stopinje severne širjave ter tam odkrili „Franc-Jožefovo deželo“. Ladija je bila zamrznila v ledovje, zato so šli s sanmi proti severu, kolikor so mogli. Ko so prebšli dve hudi zimi v večnem ledu, odločili so se, da se vrnejo v Evropo s sanmi in tremi čolni, upajoč, da jih reši mila sreča. Neizrekljivo težavna je bila ta pot, a vendar so se rešili: ruska ladija jih je sprejela 24. vel. srpana l. 1874.

Jeden izmed poveljnikov, Julij Pajer, je to potovanje natanko popisal in l. 1876. dal opis na svetlo.

Iz tega dela posebno lahko razvidimo, kakšne so podnebne razmere na severu.

Pa tudi življenje v hudem mrazu se nam kaže kot posebno zanimivo, če tudi grozno težavno. Vsak del života, zlasti nos, je vedno v nevarnosti, da zmrzne, ako ga opiše mrzla sapa. Obleči se je treba v debelo kožuhovino. Na ladiji pa zamrzne vsaka stvar, olje, petrolej, celo špirit. Največje težave dela vlažnost, ki se ne dá pregnati, pa zdravju jako škoduje. Gorjé bolnikom! Največja pomoč so severnim potnikom močni psi, bodisi, da vlečejo sani, bodisi da pomagajo na lovu severnih medvedov. Brez njih bi se skoro ne dalo potovati po ledu.

Za sedaj dovolj. Kako čudovita je naša zemlja, kako različna, kako bogata, kako zanimiva! Kdor ima količkaj živahnega duha, miče ga, da spozna zemljo natančneje. Tako bomo tudi mi večkrat ozrli se v daljavo, da spoznamo ne samo svoj „dom“, ampak tudi „svet“.



Ledene gore.